

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 11, Αρ. 2Α (2022)

Αποτίμηση Εξ αποστάσεως επιμορφωτικού προγράμματος: «ΤΠΕ και ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ»

Κωνσταντίνος Μιχαήλ Κωτσίδης, Παναγιώτης Αναστασιάδης, Αλεξία Σπανουδάκη

doi: [10.12681/icodl.3460](https://doi.org/10.12681/icodl.3460)

Αποτίμηση Εξ αποστάσεως επιμορφωτικού προγράμματος: «ΤΠΕ και ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ»

Remote evaluation of training program: “ICT and Cooperative Creativity”

Κωνσταντίνος Μ. Κωτσίδης
Πανεπιστήμιο Κρήτης
daskalos28@hotmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-4483-060X>

Αλεξία Σπανουδάκη
Πανεπιστήμιο Κρήτης
alexiaspan@hotmail.com

Παναγιώτης Αναστασιάδης
Καθηγητής
Πανεπιστήμιο Κρήτης
panas@edc.uoc.gr

Abstract

The peculiarity of the time expands the need to design and implement flexible training systems in an efficient, flexible and reliable way. The purpose of this paper is to investigate the key factors that shape the appropriate conditions in distance teacher training. For this purpose, the views of a sample of 71 participants were examined in the context of an annual distance learning program implemented by the Laboratory of Advanced Learning Technologies in Lifelong and Distance Learning of the Pedagogical Department of Primary Education of the University of Crete, utilizing experience and knowledge on the methods of distance education. The results of the analysis showed that the trainees used the educational material of the program in their teaching practice, which demonstrates the usefulness of the educational material and makes it a key pillar of the distance learning process. At the same time, the importance of daily support and communication between trainer-trainee for dealing with pedagogical and technological issues was highlighted. Finally, the help of the organizational structure of the program for the resolution of organizational issues is considered important, so that the trainees can continue their learning process smoothly.

Keywords: *Εξ Αποστάσεως Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών, αποτίμηση, εκπαιδευτικό υλικό, επιμορφωτής*

Περίληψη

Η ιδιαιτερότητα της εποχής διευρύνει την αναγκαιότητα σχεδιασμού και υλοποίησης ευέλικτων συστημάτων επιμόρφωσης με αποτελεσματικό, ευέλικτο και αξιόπιστο. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να ερευνησει τους βασικούς παράγοντες που διαμορφώνουν τις κατάλληλες συνθήκες στην εξ αποστάσεως επιμόρφωση εκπαιδευτικών. Για τον σκοπό αυτό εξετάστηκαν οι απόψεις δείγματος 71 συμμετεχόντων/ουσών στο πλαίσιο ενός ετήσιου εξ αποστάσεως επιμορφωτικού προγράμματος που υλοποίησε το Εργαστήριο Προηγμένων Μαθησιακών Τεχνολογιών στη Δια Βίου και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση [Ε.ΔΙ.Β.Ε.Α] του Παιδαγωγικού Τμήματος Δ.Ε του Πανεπιστημίου Κρήτης, αξιοποιώντας την εμπειρία και την γνώση πάνω στις μεθόδους της ΕΞΑΕ. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης έδειξαν ότι οι εκπαιδευόμενοι χρησιμοποίησαν το εκπαιδευτικό υλικό του προγράμματος στην διδακτική τους πράξη, γεγονός που καταδεικνύει τη χρησιμότητα του εκπαιδευτικού υλικού και το καθιστά βασικό πυλώνα της εξ αποστάσεως επιμορφωτικής διαδικασίας. Παράλληλα, αναδείχθηκε η σημασία της καθημερινής

υποστήριξης και επικοινωνίας μεταξύ επιμορφωτή – επιμορφούμενου για την αντιμετώπιση παιδαγωγικών και τεχνολογικών ζητημάτων. Τέλος, κρίνεται σημαντική η βοήθεια της οργανωτικής δομής του προγράμματος για την επίλυση οργανωτικών θεμάτων, ώστε οι επιμορφούμενοι/ες να συνεχίζουν απρόσκοπτα τη μαθησιακή τους πορεία.

Λέξεις-κλειδιά: *e-Learning professional development project for teachers, distance learning material, tutor*

Εισαγωγή

Η ανάγκη επιμορφωτικών δράσεων με αποτελεσματικό, ευέλικτο και αξιόπιστο τρόπο, ανεξαρτήτως τόπου και χρόνου, βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της επιστημονικής κοινότητας, με τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ) να προσδίδουν σημαντικές δυνατότητες προκειμένου να ανταποκριθούμε στο αίτημα της ευέλικτης επιμόρφωσης τους (Συγγραφέας, 2008). Δεν είναι τυχαίο το γεγονός πως αν κανείς ακολουθήσει την εννοιολογική οριοθέτηση της διά βίου εκπαίδευσης και μάθησης από διεθνείς οργανισμούς (Hernandez-Serrano & Jones, 2010), διαφαίνεται ο βασικός ρόλος που έχουν διαδραματίσει οι Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) αναφορικά με τη σταδιακή μετεξέλιξη του θεσμού από τοπικής εμβέλειας και περιορισμένης συμμετοχής εκπαιδευτικές παρεμβάσεις σε ολοκληρωμένα εξ αποστάσεως εκπαιδευτικά προγράμματα μεγάλης συμμετοχής, ως μοχλών ανάπτυξης σε μια κοινωνία της γνώσης. Η μέθοδος της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης έρχεται να δώσει λύσεις στις προκλήσεις και στα προβλήματα που θέτουν οι περιορισμοί χρόνου, τόπου, χώρου και εμπλεκομένων στην επιμορφωτική διαδικασία, γεγονός που ανέδειξε η επιβολή της καραντίνας, λόγω των μέτρων περιορισμού της εξάπλωσης του Covid-19 (Αναστασιάδης κ.ά., 2021).

Σκοπός της εργασίας είναι να διερευνηθούν οι απόψεις των επιμορφούμενων εκπαιδευτικών αναφορικά με τη συμμετοχή τους στο παρόν επιμορφωτικό πρόγραμμα και να αποτιμηθούν οι βασικοί παράγοντες που το καθιστούν καινοτόμο και αποτελεσματικό.

Η δομή της εργασίας έχει ως εξής: Στην πρώτη ενότητα παρουσιάζεται η μελέτη περίπτωσης της παρούσας έρευνας και περιγράφονται το παιδαγωγικό και τεχνολογικό της πλαίσιο. Στη δεύτερη ενότητα αναλύεται η ερευνητική προσέγγιση της εργασίας. Στην τρίτη ενότητα παρουσιάζονται και αναλύονται τα αποτελέσματα της έρευνας αποτίμησης του προαναφερθέντος επιμορφωτικού προγράμματος. Τέλος, στην τέταρτη ενότητα παρατίθενται τα συμπεράσματα και γίνεται αναφορά στις μελλοντικές ερευνητικές προτεραιότητες.

Η Περίπτωση του εξ αποστάσεως επιμορφωτικού προγράμματος: «ΤΠΕ και ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ»

Το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης και ειδικότερα το Εργαστήριο Δια βίου και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κρήτης, ανταποκρινόμενο στις σύγχρονες επιμορφωτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών, έχει διοργανώσει έως τώρα 5 επιμορφωτικούς κύκλους για το εξ αποστάσεως Επιμορφωτικό Πρόγραμμα με θέμα: «ΤΠΕ και ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ: Η Παιδαγωγική Αξιοποίηση των Προηγμένων Μαθησιακών Τεχνολογιών Διαδικτύου στο Σύγχρονο Σχολείο με έμφαση στη Συνεργατική Δημιουργικότητα - Από την Θεωρία στην

Πράξη» και στους οποίους έχουν λάβει μέρος πάνω από 350 εκπαιδευτικοί όλων των βαθμίδων.

Το Παιδαγωγικό πλαίσιο

Η παιδαγωγική προσέγγιση του συγκεκριμένου εξ αποστάσεως επιμορφωτικού προγράμματος είχε ως βασικούς άξονες:

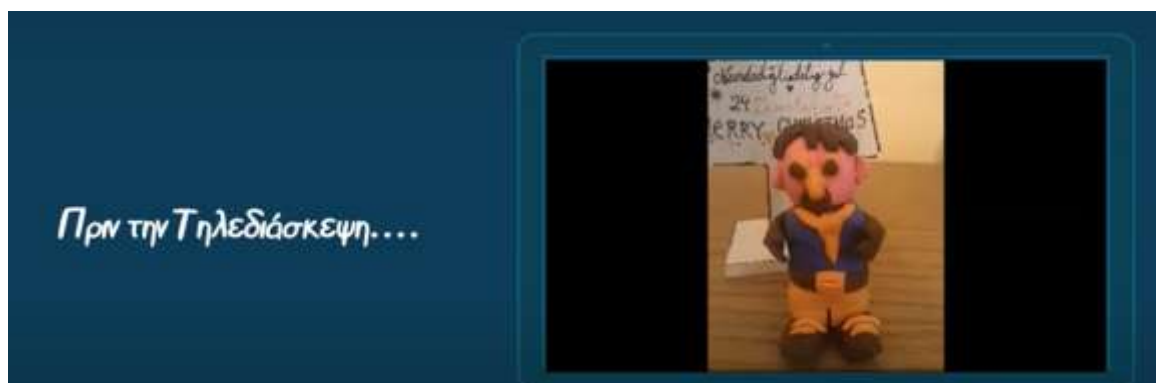
1. Την ευελιξία του επιμορφούμενου ως προς το χώρο, το χρόνο, το ρυθμό μάθησης και τη μελέτη του πολυμορφικού εκπαιδευτικού υλικού.
2. Τον σεβασμό στην διαμόρφωση της μορφωτικής φυσιογνωμίας του επιμορφούμενου.
3. Την κοινωνική οικοδόμηση της γνώσης μέσω συνεργατικών δραστηριοτήτων και περιβαλλόντων μάθησης (Αναστασιάδης, 2008), με έμφαση στην κάλυψη των μαθησιακών κοινωνικών και πολιτισμικών αναγκών των επιμορφούμενων (Ματσαγγούρας, 2006).

Το συγκεκριμένο επιμορφωτικό πρόγραμμα στηρίχθηκε στη μεθοδολογία της εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης και στις βασικές αρχές του Μείζονος Προγράμματος Επιμόρφωσης (Αναστασιάδης κ.ά., 2011· Αναστασιάδης, 2012). Ο κάθε επιμορφωτικός κύκλος περιελάμβανε 10 σύγχρονες επιμορφωτικές συναντήσεις μέσω τηλεδιάσκεψης διάρκειας 30 ωρών (μια για κάθε διδακτική ενότητα), οι οποίες παρείχαν τη δυνατότητα σε επιμορφωτές και επιμορφούμενους να αλληλεπιδρούν μέσω ήχου, εικόνας και δεδομένων σε πραγματικό χρόνο ανεξάρτητα του γεωγραφικού χώρου στον οποίο μπορεί να βρίσκονταν (Αναστασιάδης, 2008). Οι σύγχρονες συμβουλευτικές συναντήσεις πραγματοποιήθηκαν στην αρχή κάθε διδακτικής ενότητας. Παράλληλα, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση υποστηριζόταν μέσα από τις υπηρεσίες διαδικτυακού περιβάλλοντος οι οποίες επέτρεπαν σε διδάσκοντες και διδασκόμενους να αλληλεπιδρούν σε διαφορετικό χρόνο ανεξάρτητα του γεωγραφικού χώρου στον οποίο μπορεί να βρίσκονταν.

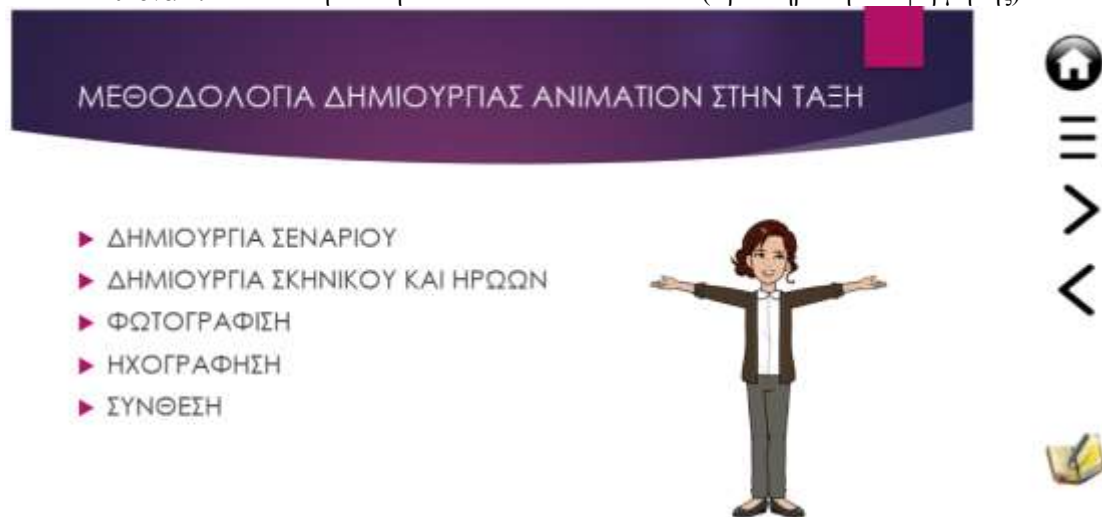
Επιπρόσθετα, στο πλαίσιο της επιμόρφωσης εκπονήθηκαν από κάθε επιμορφούμενο 10 εργασίες, μία ανά διδακτική ενότητα, έτσι ώστε να γίνεται άμεση σύνδεση θεωρίας και πράξης, καθώς επίσης και πολλές άλλες ομαδοσυνεργατικές δραστηριότητες που προώθησαν τη δημιουργία κλίματος συνεργασίας, αλλά και την ανάπτυξη της δημιουργικότητας των συμμετεχόντων.

Το εκπαιδευτικό υλικό

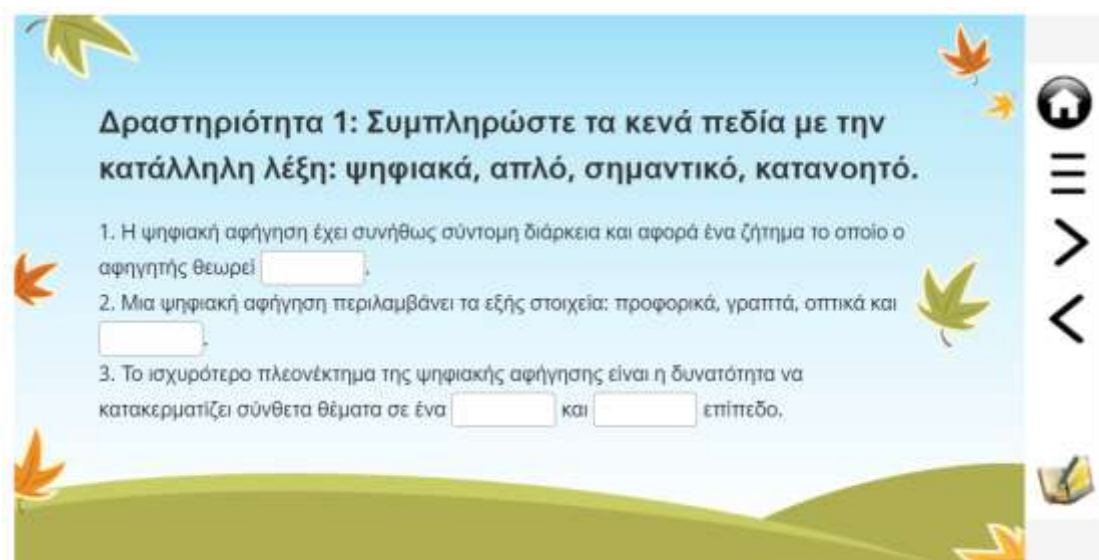
Το εκπαιδευτικό υλικό ήταν πολυμεσικό και πολυμορφικό υιοθετώντας τις αρχές για την Πολυμεσική Μάθηση (Mayer, 2017). Παράλληλα, το εκπαιδευτικό υλικό καθοδηγούσε τον εκπαιδευόμενο στη μελέτη του και διευκόλυνε την ανακαλυπτική μάθηση, παρέχοντας διάφορα είδη ασκήσεων και δραστηριοτήτων για συνεχή ανατροφοδότηση και διερεύνηση ενώ παράλληλα επέτρεπε την ελεύθερη επιλογή του τόπου, του χρόνου αλλά και του ρυθμού μελέτης (Holmberg, 1995, όπ. αναφ. στο Καραγιάννη & Αναστασιάδη, 2009). Παράλληλα, ειδικά σχεδιασμένες δραστηριότητες ενθάρρυναν τη σύνδεση της νέας γνώσης με την εφαρμογή της στην πράξη για τον κάθε επιμορφούμενο.

Εικόνα 1: Ενδεικτική οθόνη από το εκπαιδευτικό υλικό (Δραστηριότητα Αφόρμησης)

Εικόνα 2: Ενδεικτική οθόνη από το εκπαιδευτικό υλικό (Παρουσίαση γνωστικού αντικειμένου)

Εικόνα 3: Ενδεικτική οθόνη από το εκπαιδευτικό υλικό (Άσκηση αυτοαξιολόγησης)

Ο ρόλος των επιμορφωτών

Οι επιμορφωτές υποστήριζαν καθημερινά και επικοινωνούσαν με τους επιμορφούμενους ενισχύοντας το θετικό κλίμα μεταξύ των συμμετεχόντων, μέσα από την καλλιέργεια της αυτενέργειας και της δημιουργικότητάς τους. Η τακτική αλληλεπίδραση με τους επιμορφούμενους μέσα από κανάλια σύγχρονης και ασύγχρονης επικοινωνίας περιόριζε το άγχος των επιμορφούμενων και τόνωνε την

αυτοεκτίμησή τους (Κόκκος, 2005), επιτυγχάνοντας την ενεργοποίηση τους και την αυτοκατευθυνόμενη μάθηση (Holmberg, 2002) και ενισχύοντας ως ένα βαθμό την πορεία τους προς τη αυτομάθηση, βασικό σκοπό κάθε εξ αποστάσεως επιμορφωτικού προγράμματος (Λιοναράκης, 2006).

Το τεχνολογικό πλαίσιο

Με την επισήμανση πως η υλοποίηση ενός ολοκληρωμένου περιβάλλοντος επιμόρφωσης μέσω του διαδικτύου είναι συνάρτηση παιδαγωγικών προσεγγίσεων, τεχνολογικών μέσων και οργανωτικών διαδικασιών (Αναστασιάδης, 2008), αξιοποιήθηκε, στην παρούσα επιμόρφωση, για την πρόσβαση με εύχρηστο και λειτουργικό τρόπο στο ψηφιοποιημένο εκπαιδευτικό υλικό η πλατφόρμα ηλεκτρονικής μάθησης Chamilo 1.9.6. Για τις Τηλεδιασκέψεις χρησιμοποιήθηκε το Προηγμένο Περιβάλλον Συνεργατικών τηλεδιασκέψεων Zoom. Τέλος, για την ασύγχρονη επικοινωνία και την αλληλεπίδραση μεταξύ των συμμετεχόντων αξιοποιήθηκε το ολοκληρωμένο συνεργατικό μαθησιακό περιβάλλον κοινωνικής δικτύωσης το οποίο σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε από το Ε.ΔΙ.Β.Ε.Α του ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Κρήτης.

Ερευνητική Προσέγγιση

Γενική Περιγραφή

Στο πλαίσιο του εξ αποστάσεως Επιμορφωτικού Προγράμματος, διάρκειας 8 μηνών (Οκτώβριος 2019 – Ιούνιος 2020), με θέμα: «ΤΠΕ και ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ: Η Παιδαγωγική Αξιοποίηση των Προηγμένων Μαθησιακών Τεχνολογιών Διαδικτύου στο Σύγχρονο Σχολείο με έμφαση στη Συνεργατική Δημιουργικότητα: Από την Θεωρία στην Πράξη», που διοργάνωσε το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης και ειδικότερα το Εργαστήριο Δια βίου και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κρήτης, ανταποκρινόμενο στις σύγχρονες επιμορφωτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών, υλοποιήθηκε η παρούσα έρευνα.

Σκοπός - Ερευνητικά ερωτήματα

Ο σκοπός της έρευνας ήταν να διερευνηθούν οι απόψεις των επιμορφούμενων εκπαιδευτικών αναφορικά με τις εντυπώσεις τους από τη συμμετοχή τους στο παρόν επιμορφωτικό πρόγραμμα,

Τρία είναι τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα:

1. Πόσο ικανοποιημένοι/ες είναι οι συμμετέχοντες/ουσες από το εκπαιδευτικό υλικό;
2. Πόσο ικανοποιημένοι/ες είναι οι συμμετέχοντες/ουσες από τους επιμορφωτές;
3. Πόσο ικανοποιημένοι/ες είναι οι συμμετέχοντες/ουσες από την οργάνωση του Προγράμματος Επιμόρφωσης;

Δείγμα

Δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν οι 71 εκπαιδευτικοί διαφόρων ειδικοτήτων που έλαβαν μέρος στο εξ αποστάσεως επιμορφωτικό πρόγραμμα της μελέτης περίπτωσης και συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο. Από τους συμμετέχοντες οι 55 ήταν γυναίκες και οι 16 άντρες με την ηλικία τους να κυμαίνεται από 22 έως 58 χρονών. Σε ό,τι αφορά την κατανομή σε ηλικιακές ομάδες, οι 9 ήταν ηλικίας 22 έως 30 ετών, οι 33 ήταν ηλικίας 31 έως 40 ετών, οι 16 ήταν από 41 έως 50 ετών και οι 13 ήταν άνω των 51. Επιπρόσθετα, διαπιστώθηκε ότι 33 εργάζονται στην πρωτοβάθμια και 38 στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, με τους 47 να δηλώνουν ότι έχουν πάνω από 11 χρόνια εμπειρίας. Τέλος, οι 36 από τους συμμετέχοντες (51,3%) ήταν κάτοχοι

μεταπτυχιακού ή διδακτορικού διπλώματος, ενώ το σύνολο σχεδόν των συμμετεχόντων είχαν υψηλές τεχνολογικές δεξιότητες, καθώς ήταν εξοικειωμένοι με τη χρήση ΤΠΕ σε ποσοστό 97%.

Μέσα συλλογής δεδομένων - Ερωτηματολόγιο

Σύμφωνα με τον σκοπό της έρευνας, την τελευταία εβδομάδα του μαθήματος στάλθηκε στους συμμετέχοντες με τη μορφή υπερσυνδέσμου ερωτηματολόγιο, το οποίο υλοποιήθηκε με τη χρήση της υπηρεσίας GoogleDrive, έτσι ώστε να είναι άμεσα προσβάσιμο και εύχρηστο προς συμπλήρωση για τους συμμετέχοντες και εύκολα επεξεργάσιμο για αποθήκευση και ανάλυση των απαντήσεων από τον ερευνητή.

Με γνώμονα τα παραπάνω, τέθηκαν οι άξονες και τα κριτήρια αξιολόγησης του ερωτηματολογίου, τα οποία προέκυψαν από τη μελέτη βασικών χαρακτηριστικών περιβαλλόντων εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και τη χρησιμοποίηση ανάλογων δομημένων εργαλείων αξιολόγησης που έχουν χρησιμοποιηθεί για τη διερεύνηση της αποτελεσματικότητάς τους (Αναστασιάδης, 2019 • Μουζάκης, 2008). Το ερωτηματολόγιο αποσκοπούσε στην καταγραφή του ατομικού και τεχνολογικού προφίλ των συμμετεχόντων (φύλο, ηλικία, σπουδές, εξοικείωση ΤΠΕ). Παράλληλα, διερευνούσε τις απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με το εκπαιδευτικό υλικό και τη χρησιμότητά του για πρακτική εφαρμογή στην τάξη, τους επιμορφωτές καθώς και την οργάνωση του επιμορφωτικού προγράμματος. Οι ερωτήσεις ήταν κλειστού τύπου της πενταβάθμιας κλίμακας Likert, οι οποίες συνοδεύονταν από ερωτήσεις αιτιολόγησης ανοιχτού τύπου.

Παράλληλα, η φιλολογική και συντακτική δομή των ερωτήσεων σχεδιάστηκαν ανάλογα με το αντιληπτικό και μορφωτικό επίπεδο των συμμετεχόντων, όπου αποφεύχθηκαν οι πολλαπλές αρνήσεις και οι σύνθετες ερωτήσεις, με τις ανοικτές ερωτήσεις να είναι διατυπωμένες με συντομία (Παρασκευόπουλος, 1993), καθορίζοντας με σαφήνεια τα ερωτήματα. Με αυτόν τον τρόπο το εργαλείο μέτρησης κρίθηκε αξιόπιστο και έγκυρο, αποτιμώντας πραγματικά τις έννοιες που προοριζόταν να αποτιμήσει (Cohen, Manion & Morrison, 2007).

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως το ερωτηματολόγιο ήταν ανώνυμο, ώστε να διασφαλισθεί η αξιοπιστία και ειλικρίνεια των απαντήσεων και η συμπλήρωση του ήταν εθελοντική.

Επεξεργασία Αποτελεσμάτων

Η επεξεργασία των δεδομένων έγινε με τη χρήση του προγράμματος στατιστικής επεξεργασίας «SPSS 20.0 για Windows» και με το πρόγραμμα ανάλυσης ποιοτικών δεδομένων «Atlas/ti». Η σύγκριση των ποσοτικών δεδομένων έγινε ως εξής: αφού ποσοτικοποιήθηκαν οι απόψεις των μαθητών μέσω μιας πενταβάθμιας κλίμακας Likert (Καθόλου – Πάρα πολύ 1 – 5), στη συνέχεια υπολογίστηκαν οι μέσοι όροι κάθε ερώτησης.

Κατά την επεξεργασία των δεδομένων, αρχικά υπολογίστηκαν οι μέσοι όροι κάθε ερώτησης. Έπειτα, υπολογίστηκαν οι μέσοι όροι και έγινε σύγκριση των μέσων όρων των υποομάδων μέσω της ανάλυσης one way anova και τέθηκε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $p \leq 0,005$.

Αποτελέσματα και Συζήτηση

Παρουσίαση ποσοτικών δεδομένων της αξιολόγησης

Με βάση την προαναφερθείσα μεθοδολογία, παρουσιάζονται στη συνέχεια συνοπτικά τα αποτελέσματα της συμπερασματικής αξιολόγησης.

Πίνακας 1

Πάρα πολύ (5), Πολύ (4), Μέτρια (3), Λίγο (2), Καθόλου (1)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ Σε ποιο βαθμό νιώθετε ικανοποιημένος/η από το εκπαιδευτικό υλικό του Προγράμματος Επιμόρφωσης όσον αφορά	N	M.O.
	Σύνολο	
(α) στο περιεχόμενο	71	4,66
(β) στην πρόκληση ενδιαφέροντος	71	4,63
(γ) στη συνεισφορά του στην εκπόνηση των αντίστοιχων γραπτών εργασιών	71	4,68
(δ) στη χρησιμότητά του για πρακτική εφαρμογή στην τάξη	71	4,48

Σύμφωνα με τον Πίνακα 1, σε ό,τι αφορά το εκπαιδευτικό υλικό του Προγράμματος Επιμόρφωσης οι συμμετέχοντες/ουσες φαίνεται να αισθάνονται «πολύ» έως «πάρα πολύ» ικανοποιημένοι/ες από α) το περιεχόμενο, β) την πρόκληση ενδιαφέροντος και γ) τη συνεισφορά στην εκπόνηση των αντίστοιχων γραπτών εργασιών (4,66, 4,63 και 4,68 αντίστοιχα), ενώ αισθάνονται «πολύ» ικανοποιημένοι/ες από δ) τη χρησιμότητα του Προγράμματος Επιμόρφωσης για πρακτική εφαρμογή στην τάξη (4,48).

Πίνακας 2

Πάρα πολύ (5), Πολύ (4), Μέτρια (3), Λίγο (2), Καθόλου (1)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ Σε ποιο βαθμό νιώθετε ικανοποιημένος/η από τη συμμετοχή σας στο Πρόγραμμα Επιμόρφωσης σχετικά	N	M.O.	S.D.
	ΣΥΝΟΛΟ		
(α) την αξιολόγηση των γνώσεων που απεκόμισα στο εκπαιδευτικό μου έργο	71	4,52	,694
(β) το γεγονός ότι οι μαθητές/τριές μου ήδη επωφελούνται από αυτά που έμαθα	71	4,20	,920

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 2, οι επιμορφούμενοι/ες δηλώνουν «πολύ» έως «πάρα πολύ» ικανοποιημένοι/ες σχετικά α) με την αξιοποίηση των γνώσεων που απεκόμισαν στο εκπαιδευτικό τους έργο (4,52), ενώ σχετικά με β) το γεγονός ότι οι μαθητές/τριές τους ήδη επωφελούνται από αυτά που έμαθαν αισθάνονται πολύ ικανοποιημένοι/ες (4,20).

Πίνακας 3

Πάρα πολύ (5), Πολύ (4), Μέτρια (3), Λίγο (2), Καθόλου (1)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ Σε ποιο βαθμό νιώθετε ικανοποιημένος/η από τον επιμορφωτή του Προγράμματος Επιμόρφωσης όσον αφορά	N	M.O.	S.D.
	Σύνολο		
(α) στην επιστημονική του επάρκεια	71	4,80	,401
(β) στη διδακτική του επάρκεια	71	4,77	,453
(γ) στον σεβασμό της προσωπικότητάς σας	71	4,93	,258
(δ) στη δημιουργία θετικής σχέσης μαζί σας	71	4,83	,414
(ε) στην αναγνώριση των μαθησιακών σας αναγκών	71	4,69	,550
(στ) στην κάλυψη των μαθησιακών σας αναγκών	71	4,68	,555
(ζ) στην ικανότητά του στην επίλυση αποριών σας	71	4,82	,457

(η) στην ικανότητά του στην επίλυση δυσκολιών και κρίσεων στο τμήμα σας	71	4,66	,631
(θ) στη σύνδεση θεωρίας και πράξης	71	4,68	,627

Από τα στοιχεία της έρευνας που αποτυπώνονται στον Πίνακα 3, προκύπτει ότι οι επιμορφούμενοι/ες εμφανίζονται «πολύ» ικανοποιημένοι από τον επιμορφωτή τους ως προς όλα τα κριτήρια αξιολόγησης που τέθηκαν. Οι συμμετέχοντες/ουσες αισθάνονται «πολύ» έως «πάρα πολύ» ικανοποιημένοι/ες ως προς το σεβασμό στην προσωπικότητά τους (4,93) και β) τη δημιουργία θετικής σχέσης μαζί τους (4,83), καθώς και ως προς την ικανότητα επίλυσης των αποριών τους (4,82). Η θετική επίδραση που είχε ο επιμορφωτής φαίνεται, επίσης, από το γεγονός ότι σχεδόν όλοι οι επιμορφούμενοι ήταν «πολύ» και «πάρα πολύ» ικανοποιημένοι από την επιστημονική (4,80) και διδακτική του επάρκεια (4,77). Ακόμη, δήλωσαν «πολύ» ικανοποιημένοι από τον επιμορφωτή τους σε σχέση με την αναγνώριση (4,69) και την κάλυψη (4,68) των επιμορφωτικών αναγκών τους. Επιπρόσθετα, δήλωσαν «πολύ» και «πάρα πολύ ικανοποιημένοι» για τη σύνδεση θεωρίας και πράξης (4,68). Τέλος, θετικές εκτιμήσεις διατυπώνονται από τους/τις επιμορφούμενους/ες και για την ικανότητα του επιμορφωτή να επιλύει δυσκολίες που προέκυψαν κατά την επιμορφωτική δράση (4,66).

Πίνακας 4

Πάρα πολύ (5), Πολύ (4), Μέτρια (3), Λίγο (2), Καθόλου (1)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ Σε ποιο βαθμό νιώθετε ικανοποιημένος/η από την οργάνωση του Προγράμματος Επιμόρφωσης όσον αφορά	N	M.O.	S.D.
(α) την καταλληλότητα της χρονικής περιόδου στην οποία πραγματοποιήθηκε η επιμόρφωση	71	4,79	,532
(β) την ευχρηστία του συστήματος τηλεδιάσκεψης	71	4,83	,414
(γ) την εικόνα της τηλεδιάσκεψης	71	4,80	,435
(δ) τον ήχο της τηλεδιάσκεψης	71	4,76	,462
(ε) τη δυνατότητα επίλυσης τεχνικών προβλημάτων	71	4,77	,453
(στ) τη συνεργασία με το προσωπικό υποστήριξης της τηλεδιάσκεψης	71	4,83	,447
(ζ) τη δυνατότητα επίλυσης οργανωτικών προβλημάτων	71	4,80	,467

Όπως φαίνεται στον παραπάνω πίνακα, μεγάλη πλειοψηφία των επιμορφούμενων δήλωσαν πάρα πολύ ικανοποιημένοι αναφορικά με τη συνεργασία τους με το προσωπικό τεχνικής υποστήριξης της τηλεδιάσκεψης (4,83), όπως επίσης και τη δυνατότητα επίλυσης τόσο οργανωτικών (4,80) όσο και τεχνικών προβλημάτων (4,77). Ακόμη, οι επιμορφούμενοι εξέφρασαν πολύ θετικές γνώμες όσον αφορά την ευχρηστία του συστήματος της τηλεδιάσκεψης (4,83), και παράλληλα έμειναν πολύ ικανοποιημένοι από την εικόνα (4,80) και αρκετά ικανοποιημένοι από τον ήχο της (4,76). Τέλος, οι επιμορφούμενοι έμειναν πολύ ικανοποιημένοι και από τη χρονική περίοδο υλοποίησης του κάθε επιμορφωτικού κύκλου (4,79).

Ποιοτική αποτίμηση των δεδομένων

Με βάση την αρχική κωδικοποίηση και την αξιολόγηση των ποιοτικών δεδομένων σχετικά με τις απόψεις που διατύπωσαν οι επιμορφούμενοι στις ανοικτού τύπου ερωτήσεις προέκυψαν τα ακόλουθα ευρήματα: Οι επιμορφούμενοι δήλωσαν μεγάλη ικανοποίηση από το σύνολο της επιμορφωτικής διαδικασίας και θεωρούν πως

επιτεύχθηκαν οι στόχοι, αφού γνώρισαν νέα εργαλεία τα οποία είτε χρησιμοποίησαν στην εκπαιδευτική διαδικασία είτε θα τα αξιοποιήσουν παιδαγωγικά άμεσα στην τάξη.

Σε σχέση με τον άξονα «εκπαιδευτικό υλικό», ο οποίος διερευνά την ικανοποίηση των εκπαιδευόμενων σχετικά το εκπαιδευτικό υλικό, οι απαντήσεις εστίαζαν τόσο στις βασικές αρχές δημιουργίας ενός εκπαιδευτικού υλικού με τη μεθοδολογία της ΕξΑ Εόσο και στην χρησιμότητά του στην εκπαιδευτική διαδικασία:

A8: «Το εκπαιδευτικό υλικό ήταν κατανοητό και σαφές ως προς το περιεχόμενό του»

A9: «Χρήση στην εξάε»

A18: «Είμαι πολύ ικανοποιημένη από τη συμμετοχή μου και το έχω ήδη προτείνει και σε συναδέλφους μου»

A19: «Το εκπαιδευτικό υλικό κάλυψε τις ανάγκες μου»

A26: «στην σύνδεση με τις παιδαγωγικές μεθόδους»

A27: «το υλικό δεν μου άφησε κανένα γνωστικό κενό»

A28: «ολοκληρωμένο και ουσιαστικό εκπαιδευτικό υλικό»

A37: «ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ»

A38: «Το υλικό μπορεί να λειτουργήσει ως βάση για περαιτέρω διερεύνηση.»

A40: «Το υλικό ήταν κατανοητό, διατυπωμένο με σαφήνεια και δομημένο με εύχρηστο τρόπο.»

A48: «Πολύ χρήσιμο εκπαιδευτικό υλικό και για το γυμνάσιο»

A50: «Στο γεγονός ότι είναι μόνιμα διαθέσιμο και μπορώ να καταφύγω σ' αυτό»

A56: «Κυρίως ότι έκανα χρήση νέων εργαλείων στη τάξη»

- Σε σχέση με τον άξονα του ρόλου του επιμορφωτή ακολουθούν ενδεικτικές απαντήσεις των συμμετεχόντων:

A11: «Επικοινωνιακοί και άμεσοι, αρωγοί σε κάθε προσπάθεια»

A19: «Συγχαρητήρια στους επιμορφωτές, έδειξαν ιώβεια υπομονή!»

A20: «Ήταν όλοι εξαιρετικοί. Ξεπέρασαν κάθε προσδοκία μου σε όλα τα επίπεδα.»

A23: «Είναι όλοι τους καταπληκτικοί και θα ήθελα να υπάρξει συνέχεια»

A40: «Λειτουργήσαν ως πρότυπα εκπαιδευτικών ...αυτό ήταν παράλληλα ένα ακόμη όφελος για τους συμμετέχοντες.»

A62: «Πάντα πρόθυμοι να βοηθήσουν όλοι οι επιμορφωτές. Άψογοι επαγγελματίες όλοι !!»

A67: «Ευγενικοί και επεξηγηματικοί οι επιμορφωτές μας. Θεωρώ ότι θα έπρεπε να οριοθετούν περισσότερο κάποιους συναδέλφους που έπαιρναν συνέχεια τον λόγο κάνοντας αναφορά στον εαυτό τους και κατάχρηση του χρόνου μας.»

Συμπεράσματα – Μελλοντική έρευνα

Η παρούσα εργασία εντάσσεται στο κύριο αίτημα για ανοιχτή ποιοτική εκπαίδευση και συνεχή αποτελεσματική επιμόρφωση, με την αξιοποίηση ολοκληρωμένων εξ αποστάσεως περιβαλλόντων επιμόρφωσης και αποσκοπεί στο να συμβάλει στη συζήτηση που αφορά τους βασικές παράγοντες που διασφαλίζουν την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα των εξ αποστάσεως επιμορφωτικών προγραμμάτων.

Αναφορικά με το πρώτο ερευνητικό ερώτημα, τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι εκπαιδευόμενοι όχι μόνο έμειναν ικανοποιημένοι από την ποιότητα του επιμορφωτικού υλικού αλλά αξιοποίησαν άμεσα στο εκπαιδευτικό τους έργο τις γνώσεις που απέκομισαν στο εκπαιδευτικό τους έργο με αποτέλεσμα οι μαθητές/τριές τους ήδη να επωφελούνται από αυτά που έμαθαν οι συμμετέχοντες. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει τη χρησιμότητα του εκπαιδευτικού υλικού του Προγράμματος Επιμόρφωσης και την άμεση πρακτική αξιοποίησή του από τους επιμορφούμενους στην τάξη. Ιδιαίτερα στις μέρες μας, όπου η εκπαίδευση δεν πρέπει να είναι

αποκομμένη από την κοινωνία, αναδεικνύεται ακόμη περισσότερο ο ρόλος του επιμορφωτικού υλικού που απευθύνεται σε ενήλικες, προκειμένου να ανταποκριθεί στις ανάγκες των εκπαιδευόμενων και να καλύψει ένα μεγάλο μέρος των μαθησιακών τους αναγκών (Γκιόσος & Κουτσούμπα, 2005), ανάγκες οι οποίες είναι άμεσα συνδεδεμένες με την πορεία και την εξέλιξη της κοινωνίας.

Σχετικά με το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα, αναδείχθηκε η σημασία της καθημερινής υποστήριξης και επικοινωνίας μεταξύ επιμορφωτή - επιμορφούμενου, τόσο για την αντιμετώπιση παιδαγωγικών και τεχνολογικών ζητημάτων αλλά κυρίως για την ενίσχυση του θετικού κλίματος μεταξύ των συμμετεχόντων, μέσα από την καλλιέργεια της αυτενέργειας και της δημιουργικότητάς τους. Ιδιαίτερη ικανοποίηση καταγράφηκε από τη παρουσία των επιμορφωτών οι οποίοι σύμφωνα με την προτεινόμενη μεθοδολογία δεν περιορίστηκαν σε ρόλο συντονιστή της επιμορφωτικής διαδικασίας αλλά μετεξελίχθηκαν σε κριτικούς φίλους και συνταξιδιώτες του επιμορφούμενου (Anderson & Dron, 2011). Τα πορίσματα αυτά επιβεβαιώνονται και από άλλες σχετικές έρευνες που επισημαίνουν τη συμβολή του πολυσύνθετου και κυρίως υποστηρικτικού ρόλου του επιμορφωτή στην επιμορφωτική διαδικασία (Seridan & Kelly, 2010).

Τέλος, εξετάστηκε η δυνατότητα επίλυσης οργανωτικών και προβλημάτων με την παροχή στήριξης από το προσωπικό του επιμορφωτικού προγράμματος να επισημαίνεται ως ιδιαίτερος βοηθητική για τους επιμορφούμενους, επιβεβαιώνοντας ότι στο πεδίο του σχεδιασμού και της οργάνωσης εξ αποστάσεως προγραμμάτων επαγγελματικής ανάπτυξης οι οργανωτικές διαστάσεις θα πρέπει να καθορίζονται με σαφείς προδιαγραφές (Αναστασιάδης & Μανούσου, 2016).

Η πρόκληση στην έρευνα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης εντοπίζεται στη διερεύνηση των δυνατοτήτων που μπορεί να προσδώσει. Η εφαρμογή της στο πεδίο της επιμόρφωσης και επαγγελματικής ανάπτυξης, πρέπει να μελετηθεί περαιτέρω, με απώτερο στόχο τη διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου πλαισίου για την ποιοτική και αποτελεσματική ανάπτυξη εξ αποστάσεων επιμορφωτικών προγραμμάτων.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Anastasiades, P. (2003). Distance Learning in Elementary Schools in Cyprus: The evaluation Methodology and Results. *Computers & Education*, 40 (1), 17-40.
- Anastasiades P. (2012) Design of a Blended Learning Environment for the Training of Greek Teachers: Results of the Survey on Educational Needs. In P.Anastasiades (Editor) *Blended Learning Environments for Adults: Evaluations*. IGI Global.
- Anderson, T., & Dron, J. (2011). Three generations of distance education pedagogy. *The International Review of Research in Open and Distance Learning*, 12(3), 80- 97.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education (6th ed.)*. London: Routledge.
- Hernández-Serrano, M. J., & Jones, B. (2010). Innovation, informational literacy and lifelong learning culture. *E-learning Papers*, 21, 1-15.
- Holmberg, B. (2002). *Εκπαίδευση εξ Αποστάσεως. Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα: ΕΛΛΗΝ.
- Mayer, R.(2017). Using multimedia for e-learning. *Journal of Computer Assisted Learning*, 33, 403–423.
- Sheridan, K., & Kelly, M. A. (2010). The indicators of instructor presence that are important to students in online courses. *MERLOT Journal of Online Learning and Teaching*, 6(4), 767-779.
- Αναστασιάδης, Π. (2008). Ζητήματα Παιδαγωγικού Σχεδιασμού για την Διδακτική Αξιοποίηση της Διαδραστικής Τηλεδιάσκεψης σε Περιβάλλον Μικτής –Πολυμορφικής- Μάθησης Κοινωνικο-Επικοινωνιακή Προσέγγιση. Η Περίπτωση του προγράμματος «Παιδεία Ομογενών» για την Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών της Ομογένειας στο Πανεπιστήμιο Κρήτης (ΕΔΙΑΜΜΕ). Στο Αναστασιάδης, Π. (Επ.), *Η Τηλεδιάσκεψη στην Υπηρεσία της Δια Βίου Μάθησης και της Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης: Παιδαγωγικές Εφαρμογές Συνεργατικής*.

- Αναστασιάδης, κ.ά. (2011). Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών: Μελέτη Διερεύνησης των επιμορφωτικών αναγκών των εκπαιδευτικών, *Συγκριτική και Διεθνής Εκπαιδευτική Επιθεώρηση* 16,17.
- Αναστασιάδης, Π., Κωτσίδης, Κ., Συννεφάκης Χρήστος & Σπανουδάκη Αλέξια. (2021). Η Εξ Αποστάσεως Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών την περίοδο της Πανδημίας COVID-19 (Μάρτιος -Απρίλιος 2020), από το Πανεπιστήμιο Κρήτης |Ε.ΔΙ.Β.Ε.Α: Μια πρώτη Αποτίμηση. *12ο Πανελλήνιο και Διεθνές Συνέδριο "Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση"- Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας (ΣΚΑΕ) - ΕΤΠΕ*, 14-16 Μαΐου 2021, Φλώρινα. <https://www.etpe.gr/custom/pdf/etpe2725.pdf>
- Αναστασιάδης, , & Μανούσου, (2016). Προδιαγραφές σχεδιασμού προγράμματος επαγγελματικής ανάπτυξης από απόσταση για τους εκπαιδευτικούς των μειονοτικών σχολείων στη Θράκη. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 12(1), 60-75. doi:<https://doi.org/10.12681/jode.10240>
- Γκικόσος, Ι. & Κουτσούμπα, Μ. (2005). Θεωρητικές Προσεγγίσεις στο Σχεδιασμό και Ανάπτυξη Εκπαιδευτικού Υλικού στην ΑεξΑΕ. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Παιδαγωγικές και Τεχνολογικές Εφαρμογές* (σς.39-52). Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Καραγιάννη, Δ. & Αναστασιάδης, Π. (2009). Συμπληρωματική εξ αποστάσεως εκπαίδευση στο Δημοτικό Σχολείο: Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Πιλοτικού Έντυπου Εκπαιδευτικού Υλικού με την μέθοδο της εξαι με θέμα: «Βιώσιμη Ανάπτυξη και Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας». Στο Λιοναράκης Α. (Επιμ) *Πρακτικά του 5ου Διεθνούς Συνεδρίου Ανοικτής & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης*, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Ελληνικό Δίκτυο Ανοικτής & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης. Αθήνα.
- Κόκκος, Α. (2005). *Μεθοδολογία Εκπαίδευσης Ενηλίκων – Τόμος Α (Θεωρητικό Πλαίσιο και Προϋποθέσεις Μάθησης)*. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Κωτσίδης, Κ (2019). Τίτλος διατριβής. *Η σημασία των «Κοινωνικών Μέσων Δικτύωσης» και ο Ρόλος τους στη Διαδικασία της Επιμόρφωσης των Εκπαιδευτικών* (Μη εκδοθείσα διδακτορική διατριβή). Πανεπιστήμιο Κρήτης, Κρήτη.
- Λιοναράκης, Α. (2006). Η θεωρία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και η πολυπλοκότητα της πολυμορφικής της διάστασης. Στο Α. Λιοναράκης, επιμ., *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης – Στοιχεία θεωρίας και πράξης*. Αθήνα: Προπομπός.
- Ματσαγγούρας, Η. (2006). «Φάκελος Διδακτικής Μεθοδολογίας». Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Μουζάκης, Χ. (2008). Εξ αποστάσεως επιμόρφωση εκπαιδευτικών στην παιδαγωγική χρήση των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας: Η πιλοτική εφαρμογή του EPICT License στην Ελλάδα. *Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση*, 1 (1), 91-118.
- Παρασκευόπουλος, Ι. (1993). *Μεθοδολογία επιστημονικής έρευνας*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.